

Деякі програми відрізнялись досить багатою палітрою застосування матеріалів і технік виконання робіт, інші – занадто захопились викладом теоретичного матеріалу. Вважаємо, що це завдання дуже корисне для студентів, адже дає можливість не тільки застосувати знання, отримані на заняттях з різних предметів, інтегрувати ці знання, а й виявити власні творчі можливості, фантазію.

Висновки. Вважаємо, що студенти сьогодні мають отримувати інтегровані знання. Для того, щоб це відбувалося, викладачу потрібно не тільки уміти передавати студентам власні думки та знання, він повинен вміти інтегрувати навчальний матеріал.

Але разом з тим у педагогічній науці не розроблено проблему інтегрованих навчальних предметів у вищих навчальних закладах. Ця проблема й досі залишається відкритою.

Література

1. Козловська І.М. Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи: дидактичні основи : монографія / І.М. Козловська. – Л. : Світ, 1990. – 302 с.
2. Сова М.О. Інтеграція художньо-культурологічних знань у системі профільної підготовки вчителя гуманітарних дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / М.О. Сова. – К., 2005 – 38 с.
3. Про затвердження Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексної програми художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lawua.info/bdata2/ukr2571/pg-2.htm>.

ШАПОВАЛ О.А.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ІНТЕРЕСУ

В інтересі кожної людини вибірково відображається саме те, що має значення, важливе, цінніше для особистості, все, що пов'язано з її особистісним досвідом та розвитком.

У нашому дослідженні важливе визначення інтересу як можливості ствердження особистості в суспільстві, професійній діяльності, колективі.

Отже, значущості набуває визначення інтересу як:

- соціального змісту особистості, що впливає з потреб (П. Кряжев);
- вибіркової спрямованості особистості, як ставлення людини до об'єкта (В. М'ясищев), умов свого існування, котре в міру пізнання стає суб'єктивним інтересом і породжує в людині прагнення до оволодіння умовами власного вдосконалення (М. Дьомін).

Мета статті – розглянути психолого-педагогічні аспекти проблеми інтересу.

У психології розрізняють інтереси безпосередні та опосередковані. Безпосередній інтерес пов'язаний з увагою до самого процесу здійснення діяльності, що викликає задоволення особистості. Опосередковані інтереси, навпаки, передбачають, що саме процес діяльності може і не цікавити людину, але інтерес зумовлюється результатом діяльності, її кінцевою метою. Такий інтерес М. Добринін називає інтересом мети [1, с. 40].

В. Афанасьєв, А. Ковальов, Н. Левітов виділяють домінуючий або центральний інтерес, який переважає в ієрархії всіх інтересів людини. Вважаємо, що таким можна назвати професійний інтерес.

У навчальній діяльності інтерес має важливе значення, оскільки є одним із найсуттєвіших стимулів здобуття знань, розширення світогляду, підвищення пізнавальної активності, є основою для розвитку творчих здібностей студента та формування його професійних нахилів. Відсутність же інтересу негативно позначається на професійному становленні особистості, її стійкості (усталеності).

Розглядаючи взаємозв'язок між поняттями “інтерес” та “схильність”, Л. Амірова відзначає, що інтерес породжує схильність та з часом стає нею. Під схильністю розуміють прагнення до діяльності. Схильність характеризується позитивним ставленням до діяльності та є важливим стимулом у розвитку людини. Отже, схильність, яка виникає на основі інтересу, є показником сформованості інтересу та найвищою стадією розвитку.

Важливе значення має зв'язок інтересів зі здібностями, як властивостями індивіда, що забезпечують успішність виконання деякої діяльності, що викликає позитивні емоції, активізують волю й мислення, спрямовані на її повторення. У психології виділяють здібності загальні й спеціальні.

Пізнавальні інтереси залежать від загальних здібностей, що виявляється в успішному оволодінні загальними навчальними знаннями, уміннями, навичками, способами пізнання, які набувають узагальненого характеру, адаптуються до застосування в практиці й позначаються на виборі професії. Спеціальні здібності часто лежать в основі професійної діяльності. Щодо педагогічної професії Ф. Гоноболін виділяв спеціальні педагогічні здатності: організаторські, здатності до передачі знань, до вироблення вмінь і навичок, до виховного впливу на дітей, мовні й аналітичні здатності [2]. Якщо індивід має ці здібності, то, усвідомлюючи їх під впливом навколишнього середовища, у нього формується інтерес до педагогічної діяльності.

Яскраво виражені мотиви (професійні, пізнавальні, статусні), потреби студента в процесі навчально-пізнавальної діяльності сприяють реалізації власної мети навчання, регламентують стиль поведінки в процесі діяльності, що призводить до стабільності самовідчуття в знаннях, уміннях і задоволеності оцінкою свого становища в групі, суспільстві.

Інтереси є не вродженою якістю, а результатом формування особистості, супроводжують її розвиток та сприяють йому.

Г. Щукіна наголошує на необхідності формування інтересу як ціннісної властивості особистості, яка сприяє її творчій активності, цілісному розвитку. Формування інтересу є не автономним процесом, а зумовленим соціальним середовищем, сферою та характером діяльності не тільки самої людини, а й людей, які її оточують, процесами навчання та виховання (останні мають особливі стимули збудження інтересу), колективом, активністю самої особистості, її позицією та роллю в діяльності колективу. Залежність інтересів не тільки “від речей”, а й від людей, які спрямовують,

виховують, переключають, коригують, свідчить про складність інтересу як психолого-педагогічного явища [3].

Для виявлення механізмів формування інтересів необхідно розглянути їхню структуру.

Проблеми структури інтересів як особистісної освіти взагалі, професійних і пізнавальних зокрема, широко подані в психолого-педагогічній літературі.

Психологи розглядають структуру інтересів у зв'язку зі змінами в довільних і мимовільних процесах пам'яті, уваги, мислення, відзначаючи, що до складу інтересів входять емоційні, вольові, інтелектуальні прояви, які властиві мотиваційно-потребнісній сфері в цілому, але відрізняються від них позитивною реакцією.

Педагоги здебільшого розглядали зовнішні прояви інтересів – зміна області, що цікавить, тривалість стійкості уваги на об'єкті інтересів, його розширення й збагачення, а також педагогічні умови цього утворення, тобто змістовну й операційну його сторону.

С. Крягжде відносно професійних інтересів розглядав горизонтальну структуру (як професійну, предметну й професійно-предметну спрямованість інтересів) і вертикальну структуру (як інтерес споживача, інтерес діяча, власно професійний інтерес) [4, с. 23–25].

У своїх дослідженнях Н. Морозова виділяє такі основні характерні моменти розвитку інтересу, як: позитивна емоція щодо діяльності; наявність пізнавального боку цієї емоції, тобто радість пізнання; наявність безпосереднього мотиву діяльності, тобто діяльність сама по собі приваблює та збуджує займатися нею, незалежно від інших мотивів (спонук) [5].

Водночас С. Рубінштейн відзначає, що інтерес обов'язково має емоційний фон, без якого втрачається його специфіка [6, с. 152–154]. А. Ковальов, Н. Левітов, А. Петровський також вважають позитивне ставлення до об'єкта одним із обов'язкових ознак інтересу. Емоції супроводжують людину від народження та протягом усього життя, слугують одним із головних механізмів регуляції внутрішньої психологічної діяльності та поведінки.

У навчально-пізнавальній діяльності студента відображення у свідомості явищ та процесів певної предметної сфери пов'язане зі ставленням до них. Тому інтерес завжди виявляється в емоційному сприйманні, породжує позитивне ставлення до майбутньої сфери пізнання та створює добре підґрунтя для моральних і естетичних проявів студента.

В емоційному змісті інтересу Б. Додонов виділяє три складові емоції: константні (емоції, що переживають при функціонуванні інтересу між особистостями, у яких він сформований); варіативно-групові (емоції, що є різними в різних, достатньо великих групах людей); індивідуально-специфічні (емоції, що відзначаються у вигляді виключення окремими суб'єктами) [7].

Слід також погодитися з думкою, що діяльність з інтересом відмінна від діяльності, якою керує почуття обов'язку та відповідальності, емоційно-пізнавальним ставленням, тобто радістю пізнання. Якщо є інтерес до

науки, техніки, мистецтва, спорту та якщо він розвивається, то до бажання знати більше про цей вид людської діяльності прищеплюється бажання оволодіти нею та переживання радості впродовж занять цією діяльністю. Робота з інтересом дає більші результати, ніж та, що тільки за зобов'язанням.

Отже, емоції спонукають до діяльності, а також свідчать про залежність між мотивами та успіхом діяльності.

О. Леонт'єв убачає особливість емоцій у тому, що “вони безпосередньо відтворюють відносини між мотивами і реалізацією, відповідаючи цим мотивам діяльності” [8]. Врахування особливостей емоційно-чуттєвої сфери особистості значно полегшує процес пізнання загальнолюдських цінностей, посилює здатність до повноцінного сприйняття оточуючої дійсності.

У своїх працях Б. Адаскін, Л. Ковальова, С. Обломська, Г. Щукіна та інші визначаючи інтерес, вводять в нього три компоненти: емоційний, інтелектуальний, вольовий. Емоції відображають взаємозв'язок людини з навколишнім світом та слугують відповідною реакцією на його вплив. Інтелектуальний компонент виявляється в прагненні людини сприймати, вивчати об'єкт діяльності та характеризується зосередженістю, стійкістю уваги. Наявність вольового компонента виявляється в усвідомленні мети та прагненні до її досягнення, реалізації прийнятного рішення.

Отже, спільним для дослідників є те, що вони вважають інтерес основною умовою, способом існування й розвитку людини, складним комплексом емоційно-вольових та інтелектуальних процесів, які активізують її свідомість і діяльність.

Особливим та важливим елементом у загальному феномені “інтерес” є пізнавальний інтерес, який виявляється у прагненні, потязі до знання, що виникає з активного ставлення до предметів та явищ дійсності.

Пізнавальний інтерес є одним з найзначущих мотивів навчання в загальній структурі мотивації пізнавальної діяльності. Він являє собою реально діючий мотив, не потребує постійного зовнішнього стимулювання, породжує бажання пізнавати, набувати знання та активно в цьому брати участь.

Теоретичному обґрунтуванню пізнавального інтересу як стійкої риси особистості, засобу навчання, цінного мотиву навчальної діяльності присвятили свої праці Л. Божович, О. Дусавицький, Н. Кузьміна, О. Леонт'єв, Р. Немов, О. Щербаков та ін. Пізнавальні інтереси вони класифікують за такими ознаками:

- за ступенем їх розвитку й оформленості структури: зацікавленість, допитливість, узагальнений широкий інтерес, неконцентрований, ізольований, провідний, спеціальний, вузький тощо;
- за змістом: навчальний, громадський, трудовий, естетичний, спортивний тощо;
- за спрямованістю: практичний, теоретичний.

Значний внесок у розвиток теорії пізнавального інтересу зробили також Н. Морозова (критерії пізнавального інтересу) та Г. Щукіна (тенденції та рівні розвитку пізнавального інтересу).

На думку Г. Щукіної, пізнавальний інтерес являє собою енергійний активатор, стимулятор будь-якої діяльності, реальних предметних, навчальних, творчих дій, життєдіяльності в цілому [9, с. 17].

Г. Костюк стверджує, що пізнання під впливом інтересу набуває для людини особистісного сенсу [10].

Отже, пізнавальний інтерес спонукає до діяльності та забезпечує високу її продуктивність. Пізнавальна діяльність формує знання й уміння; сприяє вихованню, формуванню моральних якостей, світогляду; розвиває пізнавальні сили, особистісні утворення: активність, самостійність, пізнавальну активність; виявляє та реалізовує потенційні можливості студента, які в майбутньому відображаються на його професійно-пізнавальному статусі.

За умов наявності пізнавального інтересу в процесі навчання найвідчутніше здійснюється інтеріоризація, тобто процес перетворення зовнішніх, реальних дій у внутрішні, розкривається взаємозв'язок діяльності та свідомості, механізм оволодіння студентом суспільно-історичним досвідом педагогічної професії, набутих суспільством.

Пізнавальний інтерес є одним з важливих стимулів до навчання, пізнання нового. Під його впливом розвивається інтелектуальна активність, удосконалюються пам'ять, уявлення, сприймання, підвищується увага, зосередження.

Висновки. Отже, пізнавальний інтерес подається у вигляді особистісної освіти, який розвивається в навчально-пізнавальній діяльності студента, забезпечуючи його розвиток, продуктивність та ефективність. Л. Толстой вважав, що потребу в освіті закладено в кожній людині. Освіта має сприяти розвитку особистості, її задатків і творчих здібностей, а пізнавальний процес має ґрунтуватися на основі свідомого й творчого засвоєння знань.

Література

1. Добрынин Н.Ф. Проблема активности личности, активности сознания / Н.Ф. Добрынин // Уч. зап. МГПИ. – М., 1954. – Т. 36. – Вып. 2. – С. 40.
2. Гоноболин Ф.Н. Психологический анализ педагогических способностей / Ф.Н. Гоноболин // Способности и интересы. – М., 1962. – С. 232–274.
3. Щукина Г.И. Проблема познавательного интереса в педагогике / Г.И. Щукина. – М.: Педагогика, 1971. – 352 с.
4. Крягжде С.П. Психология формирования профессиональных интересов / С.П. Крягжде. – Вильнюс: Мокелас, 1981 – 196 с.
5. Морозова Н.Г. Учителю – о познавательном интересе / Н.Г. Морозова. – М.: Просвещение, 1979. – 187 с.
6. Рубинштейн С.Л. Направленность личности: Хрестоматия по психологии / [С.Л. Рубинштейн; сост. В.В. Мироненко]. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1987. – С. 152–154.
7. Додонов Б.И. О сущности интересов и подходе к их исследованию / Б.И. Додонов // Советская педагогика. – 1971. – № 9. – С. 72–81.
8. Леонтьев А.Н. Потребности, мотивы, эмоции / А.Н. Леонтьев // Психология эмоций: Тексты. – М.: МГУ, 1984. – С. 164.
9. Щукина Г.И. Педагогические проблемы формирования интересов учащихся / Г.И. Щукина. – М., 1979. – С. 17.

ЯРОСЛАВСЬКА Л.І.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДИДАКТИЧНИХ УМОВ ПОДОЛАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ БАР'ЄРІВ: АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКСПЕРИМЕНТУ

Для сучасного вищого навчального закладу проблема подолання педагогічних бар'єрів залишається однією з найактуальніших, оскільки різноманітні труднощі, з якими стикаються студенти і викладачі, негативно впливають на навчальну, викладацьку діяльність, а тому знижують ефективність та успішність навчального процесу. Необхідність якомога швидшого подолання педагогічних бар'єрів зумовила вибір дидактичних умов їх подолання: 1) забезпечення оволодіння суб'єктами навчання інформацією про педагогічні бар'єри та їх подолання у навчальному співробітництві викладачів і студентів; 2) забезпечення набуття суб'єктами навчання практичного досвіду позитивного співробітництва у процесі створення сприятливого емоційно-психологічного клімату на занятті. Проте не менш важливим є з'ясування ефективності реалізації обраних дидактичних умов з метою подолання педагогічних бар'єрів.

Метою статті є висвітлення основних результатів дослідження, спрямованого на виявлення впливу дидактичних умов на успішність подолання педагогічних бар'єрів.

Для проведення експерименту було обрано експериментальну групу, на заняттях з якою реалізовувались вищезазначені дидактичні умови. Необхідно звернути увагу, що у ході дослідження відмовились від традиційних порівнянь з контрольною групою, оскільки під час експерименту дійшли висновку, що роботу з подолання педагогічних бар'єрів необхідно проводити з усіма суб'єктами навчання. Проведемо порівняльну характеристику експериментальної групи на початку і наприкінці експерименту за виділеними критеріями: позитивна мотивація; сформованість системи знань; сформованість системи вмінь; рефлексивна діяльність.

Метою реалізації першої дидактичної умови було формування позитивної мотивації суб'єктів навчання (формування стійкого інтересу до проблеми, позитивно-активного ставлення до процесу подолання педагогічних бар'єрів, творчої власної позиції на заняттях) і системи знань про педагогічні бар'єри та їх подолання у навчальному співробітництві викладачів і студентів.

У ході експериментального дослідження було встановлено, що введення інформації з проблеми дослідження дійсно сприяло формуванню позитивної мотивації суб'єктів навчання, оскільки відбулися позитивні зміни за всіма показниками, про що свідчать дані табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка мотиваційного критерію, %

Критерій	Експериментальна група (213 осіб)
	Рівні